

تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران
۱۴. عملکرد ۶ ماهه اول و برآورد رشد
اقتصادی سال ۱۳۹۹

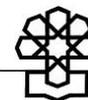
معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۷۳۰۶
آذرماه ۱۳۹۹

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۳	۱. بخش کشاورزی
۴	۲. بخش نفت خام و گاز طبیعی
۶	۳. بخش معدن
۷	۴. بخش صنعت
۱۰	۵. بخش ساختمان
۱۲	۶. بخش خدمات
۱۳	۶-۱. خدمات بازرگانی
۱۷	۶-۲. خدمات عمومی
۱۸	۶-۳. خدمات واسطه‌گری مالی
۱۹	جمع‌بندی
۲۲	پیوست. نظام آماری
۲۳	منابع و مآخذ

تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران

۱۴. عملکرد ۶ ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۹

چکیده

تجربه دو سال رشد اقتصادی منفی متأثر از جهش نرخ ارز و مدیریت نامناسب کسری بودجه دولت، در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ سبب شد تا اقتصاد ایران حدود ۱۱ درصد نسبت به سال ۱۳۹۶ کوچک‌تر شود. با این حال بروز نشانه‌هایی از رشد اقتصادی مثبت در فصول پایانی سال ۱۳۹۸ نشان از تخلیه اثر شوک‌های داخلی و خارجی بر اقتصاد کشور داشت که با شیوع ویروس کرونا از ابتدای اسفندماه ۱۳۹۸ اقتصاد کشور متحمل شوک جدیدی شد. بر این اساس صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی با تعدیل پیش‌بینی خود از اقتصاد ایران، رشد اقتصادی کشور را در سال ۲۰۲۰ (۱۳۹۹) به ترتیب ۴/۵- و ۵/۵- درصد برآورد کرده‌اند. ضمن اینکه براساس اعلام مرکز آمار ایران نیز رشد اکثر زیربخش‌های خدمات در سه‌ماهه نخست سال ۱۳۹۹ متأثر از شیوع ویروس کرونا منفی شده است. با این حال به نظر می‌رسد نهادهای بین‌المللی در برآورد آثار شیوع ویروس کرونا بر بخش حقیقی اقتصاد ایران دچار بیش برآوردی شده‌اند.

با در نظر گرفتن تحلیل‌های ارائه شده در متن گزارش، برآورد می‌شود پس از تجربه دو سال رشد اقتصادی منفی، رشد اقتصادی در سال ۱۳۹۹ از دامنه رشد منفی خارج شود. براساس آخرین شواهد از عملکرد اقتصاد در ۶ ماه اول سال ۱۳۹۹ و روندهای قابل تحلیل تا پایان سال، رشد اقتصادی ۵/۰ درصد، رشد اقتصادی بدون نفت ۸/۰ درصد، رشد کشاورزی ۱/۲ درصد، رشد نفت ۶/۱- درصد، رشد صنعت ۴/۶ درصد، رشد آب، برق و گاز ۲/۴ درصد، رشد بخش ساختمان ۶/۱۴- درصد و رشد بخش خدمات صفر درصد برآورد می‌شود.

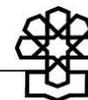
ذکر این نکته ضروری است که مهم‌ترین عامل اثرگذار بر اقتصاد در نیمه اول سال ۱۳۹۹ شیوع ویروس کرونا بوده است. بزرگ‌ترین ویژگی شیوع این ویروس آن بود که اثرگذاری آن بسیار متفاوت از اعمال تحریم‌ها بود. درواقع درحالی که اعمال تحریم‌ها عمدتاً بخش نفت و صنایع بزرگ مثل خودروسازی را متأثر ساخته بود با این حال شیوع ویروس کرونا عمدتاً بر بخش‌های خدماتی و صنایع کوچک اثرگذار بود. با توجه به سهم زیاد این بخش‌ها در اشتغال کشور هرچند انتظار نمی‌رود در نتیجه شیوع ویروس کرونا ارزش افزوده اقتصاد کاهش شدیدی داشته باشد با این حال به نظر می‌رسد آثار رفاهی آن بسیار قابل توجه خواهد بود.

مقدمه

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران پس از نزدیک به دو سال سکوت آماری در بهار ۱۳۹۹ حساب‌های ملی را منتشر کرد. با این وجود تفاوت‌های بسیاری در آمارهای اعلام شده توسط دو نهاد آماری مشاهده می‌شود. برای مثال در حالی که بانک مرکزی رشد بخش صنعت و ساختمان را در فصل اول سال ۱۳۹۹ مثبت اعلام کرده از نظر مرکز آمار ایران رشد این دو بخش منفی بوده است. این نحوه انتشار آمار حساب‌های ملی به نوعی موجب سردرگمی تحلیلگران، تصمیم‌گیران و سیاستگذاران شده است و برای رفع این موضوع به نظر می‌رسد هرچه زودتر بایستی اصلاح نظام آماری کشور در دستور کار دولت و مجلس قرار گیرد.^۱

اقتصاد ایران در حالی قدم در سال ۱۳۹۹ نهاد که متحمل دو سال رشد اقتصادی منفی، عمدتاً ناشی از جهش نرخ ارز و مدیریت نامناسب کسری بودجه دولت در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ شده بود. در حالی که بروز نشانه‌هایی از رشد اقتصادی مثبت در فصول پایانی سال ۱۳۹۸ نشان از تخلیه اثر شوک‌های داخلی و خارجی بر اقتصاد کشور داشت با شیوع ویروس کرونا از ابتدای اسفندماه ۱۳۹۸ اقتصاد کشور متحمل شوک جدیدی شد. براساس اعلام مرکز آمار ایران رشد اکثر زیربخش‌های خدمات در سه‌ماهه نخست سال ۱۳۹۹ متأثر از شیوع ویروس کرونا منفی شده است. بخش خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی با منفی ۶۳ درصد، بخش بازرگانی، رستوران و هتلداری با منفی ۶۷ درصد و بخش خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی با منفی ۶۱ درصد رشد، مهم‌ترین بخش‌های متأثر از شیوع ویروس کرونا بوده‌اند. همچنین بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول پس از وقوع شوک کرونا پیش‌بینی خود از رشد اقتصادی کشور را تعدیل کرده و رشد اقتصادی سال ۱۳۹۹ را تحت تأثیر شیوع ویروس کرونا به ترتیب منفی ۵/۵ و منفی ۴/۵ درصد پیش‌بینی کردند. نشریه اکونومیست نیز رشد اقتصادی کشور را در سال ۱۳۹۹ منفی ۱۲ درصد پیش‌بینی کرده است. با این حال به نظر می‌رسد نهادهای بین‌المللی در برآورد آثار شیوع ویروس کرونا بر بخش حقیقی اقتصاد ایران دچار بیش برآوردی شده‌اند. در ادامه این گزارش در چارچوب فعالیت‌های اقتصادی (بخش‌های اقتصادی) به تحلیل وضعیت تولید پرداخته و سعی می‌شود به تأثیر روندهای کلان بر عملکرد بخش حقیقی پرداخته شده و تا حد امکان پویایی‌های اقتصادی نیز دست‌کم به صورت تحلیلی در متن گزارش مورد توجه قرار گیرد.

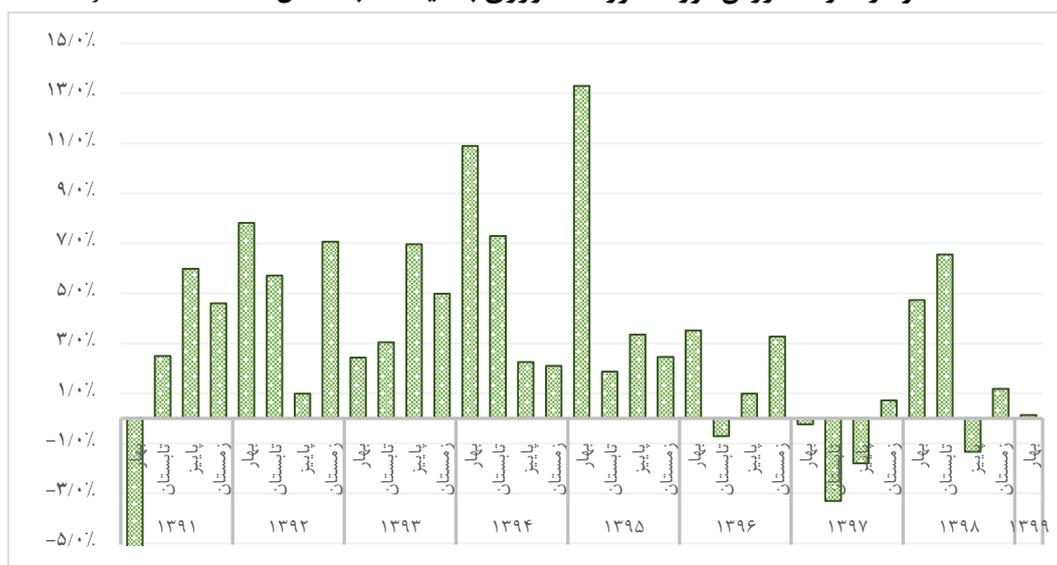
۱. در پیوست گزارش تفاوت آمارهای این دو نهاد به‌طور مبسوط بحث شده است.

۱. بخش کشاورزی

در دهه اخیر که اقتصاد ایران نوسان‌های قابل توجهی داشت و بسیاری از بخش‌های اقتصادی دوره‌های رکودی را تجربه کرده‌اند، بخش کشاورزی از جمله معدود بخش‌هایی بوده که به رشد مثبت خود ادامه داده است. حتی در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ که اقتصاد ایران رکود ناشی از تحریم‌های اقتصادی را تجربه کرد، رشد این بخش بسیار بود. دلیل این موضوع به آن برمی‌گردد که وضعیت بارندگی و شرایط آب و هوایی، مهم‌ترین عامل مؤثر بر عملکرد بخش کشاورزی است. براساس اعلام مرکز آمار این بخش در سال ۱۳۹۸ رشد ۲/۸ درصدی را تجربه کرد. همچنین براساس اعلام این نهاد آماری رشد این بخش در سه‌ماهه اول سال ۱۳۹۹ حدود ۰/۱ درصد بوده است که تفاوت بسیاری با برآورد بانک مرکزی از رشد این بخش در سه‌ماهه اول سال ۱۳۹۹ (۳/۷ درصد) دارد.

نمودار ۱. رشد ارزش افزوده گروه کشاورزی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ (درصد)

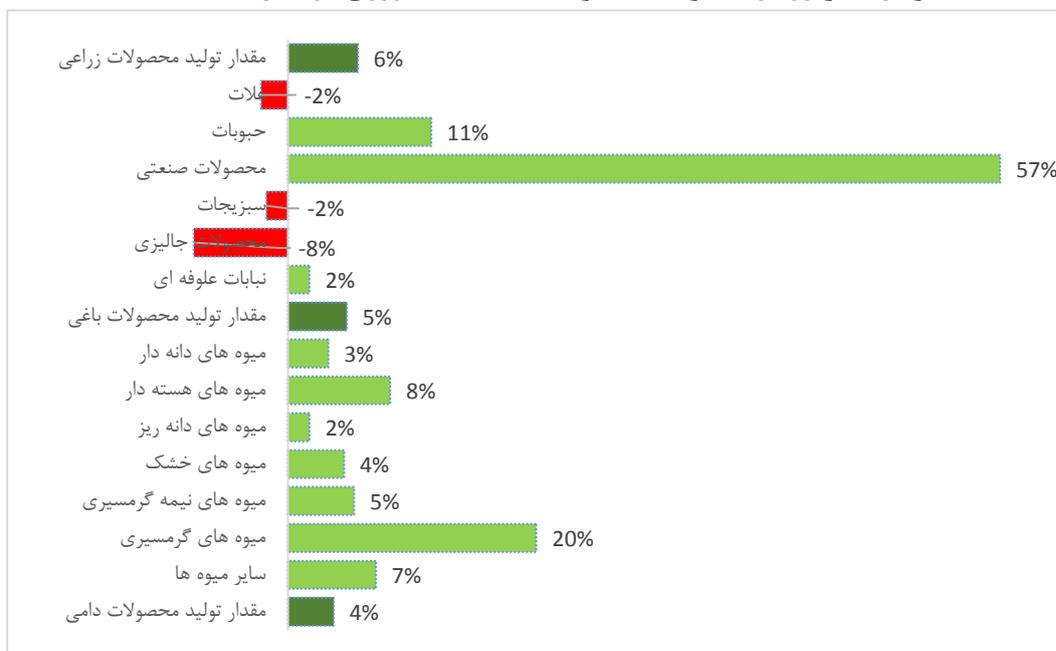

مأخذ: حساب‌های ملی مرکز آمار ایران.

همان‌طور که در نمودار ۲ مشاهده می‌شود براساس برآوردهای وزارت جهاد کشاورزی تولید محصولات زراعی، باغی و دامی در سال ۱۳۹۹ به ترتیب ۶، ۵ و ۴ درصد پیش‌بینی شده است. شواهد موجود نشان می‌دهد تخصیص ارز ترجیحی به ذرت، جو و سایر نهاده‌های دامی منجر به سرکوب قیمتی این محصولات به همراه گندم به عنوان کالای جانشین شده است و انگیزه پایین کاشت این محصولات به خصوص گندم به دلیل پایین بودن قیمت تضمینی و بالا رفتن هزینه‌های نهاده‌ها سبب شده تولید این محصول استراتژیک کاهش بسیار داشته باشد. برآورد رشد منفی ۲ درصدی غلات در سال ۱۳۹۹ می‌تواند مؤید این موضوع باشد. با در نظر گرفتن پیش‌بینی‌های

وزارت مذکور برای تولید اقلام مختلف محصولات کشاورزی، رشد بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۹ حدود ۲/۱ درصد پیش‌بینی می‌شود.

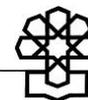
نمودار ۲. برآورد رشد تولید محصولات مختلف کشاورزی در سال ۱۳۹۹

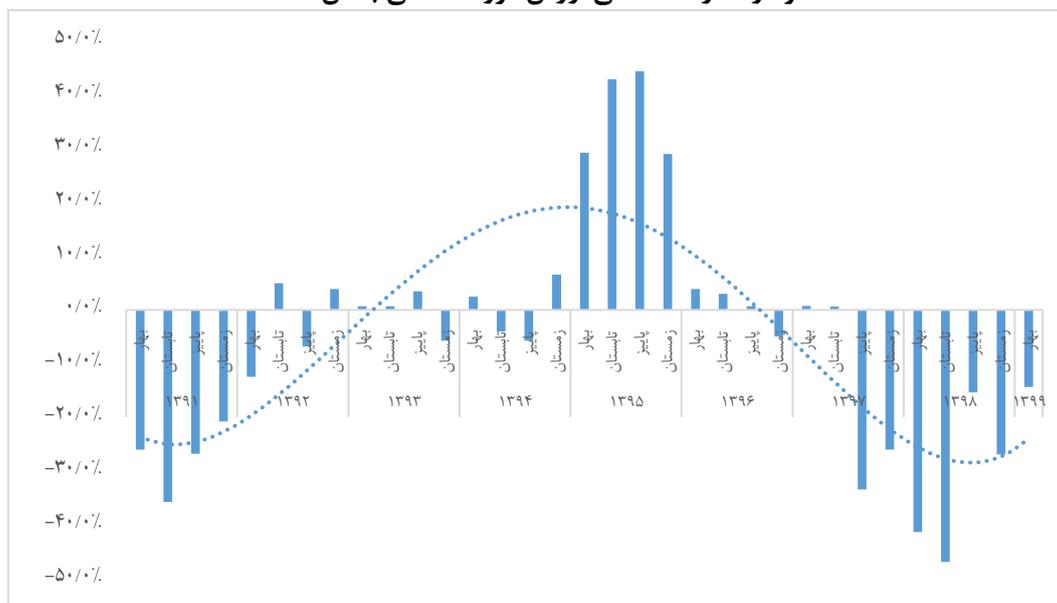
مأخذ: برآوردهای وزارت جهاد کشاورزی.

۲. بخش نفت خام و گاز طبیعی

با اعمال تحریم‌های آمریکا، رشد بخش نفت خام و گاز طبیعی از زمستان سال ۱۳۹۶ منفی شد و در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ به ترتیب رشدهای ۱۴- و ۳۵- درصدی را تجربه کرد. همچنین رشد این بخش در سه‌ماهه اول سال ۱۳۹۹ براساس اعلام مرکز آمار ایران ۱۴/۳- درصد بوده است. با این حال براساس شواهد آماری از گزارش ماهیانه اوپک به نظر می‌رسد با تخلیه کامل اثر تحریم‌ها بر این بخش رشد این بخش در ادامه سال از دامنه منفی خارج شده و مثبت شود.

نمودار ۳. رشد فصلی ارزش افزوده فصلی بخش نفت

مأخذ: حساب‌های ملی فصلی مرکز آمار ایران.

همان‌طور که جدول ۱. نشان می‌دهد، تولید نفت ایران در فصول دو و سه سال ۲۰۲۰ (بهار و تابستان ۱۳۹۹) به ترتیب ۱۹۵۸ و ۱۹۴۵ هزار بشکه در روز بوده است که با در نظر گرفتن مصرف حدود ۱/۷ میلیون بشکه‌ای نفت خام در داخل به معنای صادرات حدود ۲۵۰ هزار بشکه‌ای نفت خام است. با این حال بررسی آمار تولید و صادرات در ماه‌های مختلف فصل تابستان ۲۰۲۰ نشان می‌دهد صادرات نفت روندی صعودی به خود گرفته و پیش‌بینی می‌شود رشد منفی تولید این بخش از فصل پاییز سال ۱۳۹۹ متوقف شود. به‌طور کلی براساس شواهد موجود رشد بخش نفت در سال ۱۳۹۹، ۱/۶- درصد پیش‌بینی می‌شود.

جدول ۱. تولید نفت ایران، گزارش‌های ماهیانه اوپک (منابع ثانویه)

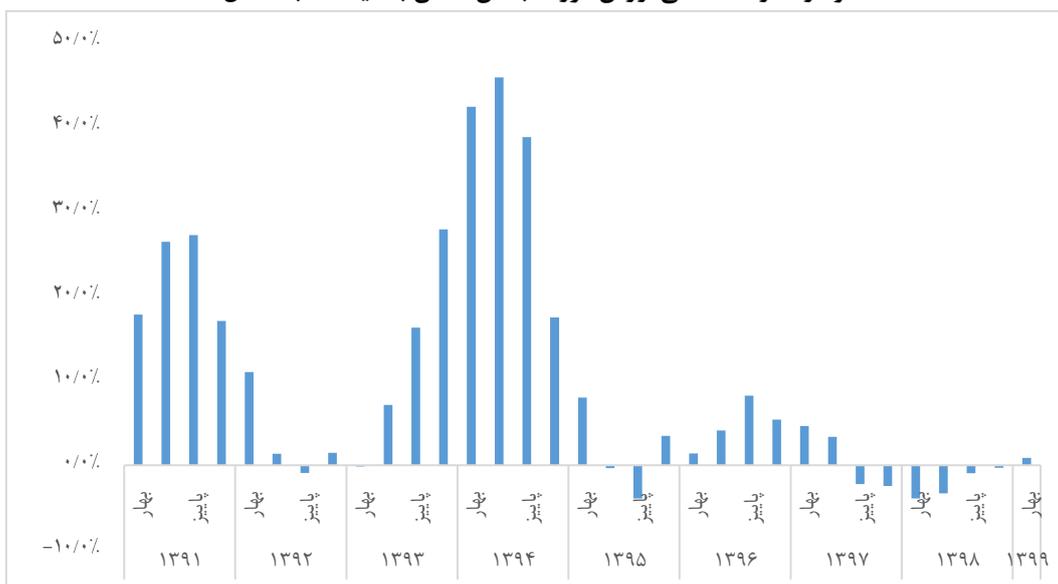
فصل ۴	فصل ۳	فصل ۲	فصل ۱	
۳,۷۳۵	۳,۶۴۳	۳,۵۳۹	۳,۰۹۶	۲۰۱۶
۳۸۲۰	۳۸۳۳	۳,۷۹۳	۳,۷۹۶	۲۰۱۷
۲۹۸۲	۳۶۰۳	۳,۸۱۸	۳,۸۱۱	۲۰۱۸
۲۱۱۳	۲,۱۹۱	۲,۴۰۷	۲,۷۲۵	۲۰۱۹
□	۱۹۴۵	۱۹۵۸	۲,۰۵۹	۲۰۲۰
	-۱۱/۲٪	-۱۸/۷٪	-۲۴/۴٪	رشد فصول سال ۲۰۲۰ نسبت به فصل مشابه سال قبل

Source: OPEC, Monthly Oil Market Report, October 2020.

۳. بخش معدن

نمودار ۴ نشان‌دهنده روند تغییرات ارزش افزوده بخش معدن (بدون احتساب نفت) طی دوره ۱۳۹۰ تا سه‌ماهه اول سال ۱۳۹۹ است. نکته مهم در این نمودار، روند سیکلی رشد بخش معدن است که دوره‌های نسبتاً منظم دو الی سه‌ساله رونق و رکود را نشان می‌دهد.

نمودار ۴. رشد فصلی ارزش افزوده بخش معدن به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰

مأخذ: حساب‌های ملی فصلی مرکز آمار ایران.

به دلیل اختلاف میان تولید و فروش محصولات معدنی و اهمیت موضوع انبارداری و عدم دسترسی به اطلاعات کافی در این زمینه، تطابق آمار حساب‌های ملی با آمارهای جانبی تولید فعالیت‌های عمده معدنی نظیر آمارهای تولید سنگ آهن و کنستانتیره زغال سنگ وزارت صمت و آمار تولید شرکت‌های معدنی بورسی در این حوزه، محل مناقشه است.

با توجه به عملکرد شاخص تولید شرکت‌های معدنی بورسی در ۶ ماهه اول سال، می‌توان رشد حدود ۸/۶ درصدی بخش معدن را انتظار داشت. البته با در نظر گرفتن اختلاف موجود میان نتایج این شاخص و حساب‌های ملی مرکز آمار ایران، به نظر می‌رسد در نهایت حساب‌های ملی مرکز آمار ایران رشد ارزش افزوده این بخش را در پایان سال ۱۳۹۹ کمتر نشان دهد. در هر صورت، با توجه به اینکه سهم بخش معدن (بدون نفت) در کل تولید ناخالص داخلی حدود ۱ درصد است، لذا تفاوت مذکور در برآورد رشد این بخش، اثر چندانی در پیش‌بینی رشد اقتصادی سال ۱۳۹۹ نخواهد داشت.

۴. بخش صنعت

تولید محصولات صنعتی در سال‌های اخیر با چالش مواجه بوده است. طی سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ چالش تحریم‌های اقتصادی به‌خصوص از طریق محدودیت واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای، تولید محصولات صنعتی را با مشکل مواجه کرد. پس از آن به‌رغم بهبودهایی در بهره‌برداری از ظرفیت‌های تولید بسیاری از صنایع به‌خصوص صنایع عمده نظیر خودروسازی، پتروشیمی و ... تا سال ۱۳۹۶ کمبود تقاضای مؤثر و رکود زنجیره‌های پیشینی صنعت نظیر بخش ساختمان، چالش اصلی بسیاری از صنایع بود و از سال ۱۳۹۷ نیز محدودیت‌های تجاری و برخی اختلالات در نظام قیمت‌گذاری و تخصیص ارز به صنایع وابسته به واردات یا صادراتی، مشکلاتی برای بخش صنعت به‌وجود آورد.

رشد این بخش در بهار سال ۱۳۹۹ براساس اعلام بانک مرکزی مثبت (۱/۳ درصد) و براساس اعلام مرکز آمار منفی (۰/۴- درصد) برآورد شده است. صرف‌نظر از نقدهای وارده به نظام آماری که در پیوست گزارش به آن پرداخته شد، به‌نظر می‌رسد یکی از علل این تفاوت را بتوان در کانال‌های اثرگذاری ویروس کرونا بر صنایع کشور توضیح داد. به‌طور کلی در محاسبه ارزش افزوده بخش صنعت توسط بانک مرکزی عمدتاً صنایع بزرگ وزن بیشتری دارند این در حالی است که در شاخص صنعت مرکز آمار ایران صنایع کوچک و متوسط (به نسبت محاسبات بانک مرکزی) سهم چشمگیری دارند. از آنجاکه شیوع ویروس کرونا عمدتاً بر بخش‌های تولیدی مثل پوشاک، کفش و ... اثرگذار بود که عمدتاً شامل بنگاه‌های کوچک و متوسط می‌شوند. بنابراین قابل انتظار است که رشد برآوردی مرکز آمار ایران بسیار منفی‌تر از رشد برآورد شده بانک مرکزی باشد. همچنین در نتیجه شیوع این ویروس برخی صنایع مثل صنایع دارویی، مواد غذایی، کاغذی و بهداشتی رونق خوبی یافته و رشد مثبت داشته‌اند. همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد، با تخلیه اثر شوک‌های داخلی و خارجی بر صنایع مختلف در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ در ۶ ماهه نخست سال ۱۳۹۹ عمده زیربخش‌های صنعت رشد مثبت تجربه کرده‌اند. با این حال با شیوع ویروس کرونا برخی صنایع متأثر شده‌اند که رشد منفی صنایع منسوجات و کک و پالایش می‌تواند متأثر از شیوع این ویروس باشد.

جدول ۲. رشد ماهیانه تولید زیربخش‌های صنعت براساس شاخص تولید صنایع بورسی (رنگ‌های خاکستری رشد منفی را نشان می‌دهد)

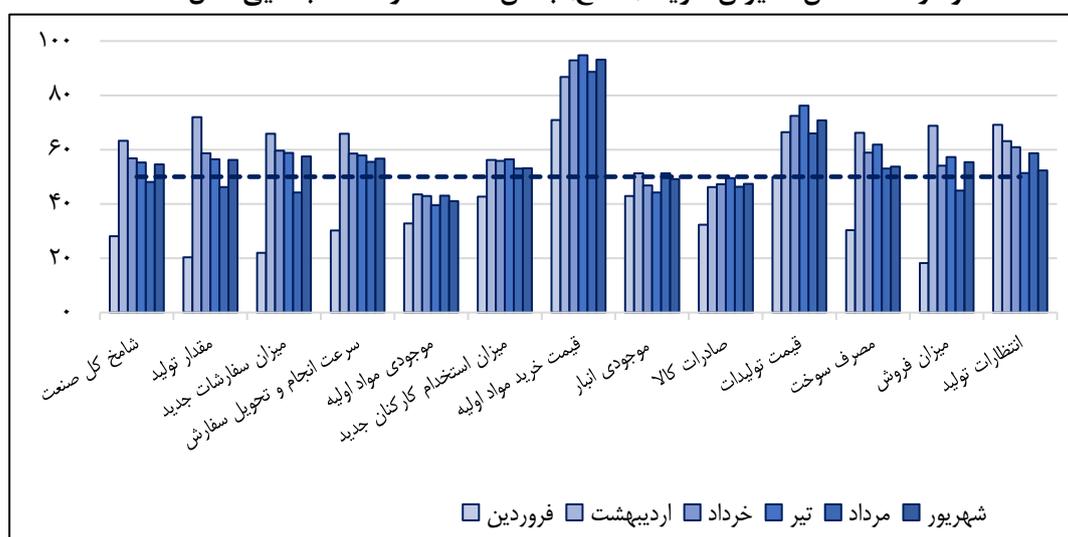
	۱۳۹۹					۱۳۹۸										۱۳۹۷														
	۰۶	۰۵	۰۴	۰۳	۰۲	۰۱	۱۲	۱۱	۱۰	۰۹	۰۸	۰۷	۰۶	۰۵	۰۴	۰۳	۰۲	۰۱	۱۲	۱۱	۱۰	۰۹	۰۸	۰۷	۰۶	۰۵	۰۴	۰۳	۰۲	۰۱
غذایی و آسماندنی به‌جز قند و شکر	-۷۰	۷۸	۹۴	۱۷۰	۱۷۷	۱۰۱	۲۲۱	۳۴۳	۲۲۲	۱۷/۶	۱۲/۶	۷۷	۷۷	۱۰/۱	-۶/۷	-۵/۵	-۱۲/۰	-۶/۲	-۲۰/۰	-۱۷/۰	-۱۲/۲	۹/۶	-۵/۹	۹/۸	-۸/۳	-۹/۳	۷/۰	-۱۲/۷	۲/۲	-۵/۰
منسوجات	-۶۵/۲	-۳۹/۷	-۵۲/۱	-۵۲/۲	-۶۸/۰	-۸۳/۸	-۱۴/۵	-۱۱/۷	۵۰	۲/۰	-۱۷/۴	-۲۰/۷	-۴۲/۷	۱۴/۰	۱۳/۳	۴/۲	۱۷/۹	-۱/۶	۳۱/۶	۵/۲	۱۵/۶	۲۰/۲	۴۲/۷	۹۵/۳	۱۰۹/۷	۴۰/۶	۵۵/۶	۴۰/۷	۲۴/۵	۳۲/۰
چوب و کاغذ	۵/۶	-۵/۴	۲/۸	-۱۴/۴	-۹/۳	-۲۰/۳	-۱۵/۷	-۶/۵	-۸/۸	-۱۵/۲	-۲/۰	-۸/۱	۲/۴	۷/۱	-۱/۸	-۰/۸	-۱۹/۴	-۲۴/۶	۰/۷	۲/۳	-۶/۸	-۱۷/۰	-۱۶/۰	-۲۲/۳	-۲۹/۹	-۳۰/۳	-۲۰/۴	-۱۷/۷	-۱۸/۷	۵/۶
کک و پالایش	-۱۵/۴	-۱/۸	-۶/۶	-۲/۴	-۴/۶	-۶/۶	-۱/۸	-۴/۰	۰/۳	۸/۵	-۳/۶	۴/۵	۲/۲	۰/۸	۱۸/۸	-۰/۸	۱/۳	-۳/۶	۱/۳	۱/۹	-۰/۹	-۳/۰	-۱/۸	-۲/۱	۳/۸	-۱/۰	-۱۲/۹	-۶/۴	-۱۷/۰	-۶/۹
شیمیایی (به‌جز دارو)	۱۴/۲	۰/۲	۳/۸	۱۰/۴	-۱/۱	۲/۶	۲۳/۳	۶/۸	۱۵/۲	۴۵/۴	۱۲/۴	۰/۴	-۹/۵	۸/۸	-۱/۰	-۱/۶	۳۳/۳	۵/۱	-۱۷/۴	-۱۸/۱	-۷/۰	-۲۱/۳	-۴/۲	-۰/۳	-۱/۷	۲/۷	-۱/۶	-۶/۱	-۱۳/۸	-۰/۹
دارو	۱۷/۱	۳۲/۲	۱۹/۷	۱۲/۷	۱۵/۰	۳/۵	-۳/۹	۸/۹	-۴/۷	۴/۷	-۲/۸	۷/۶	۲۰/۳	۵/۸	۱۵/۰	۷/۹	-۰/۸	۱۳/۲	۲/۶	۷/۶	۲۵/۹	۱۸/۵	۵/۶	۴/۷	-۳۲/۱	-۱۰/۵	-۲/۳	-۱۵/۶	-۰/۸	-۱۴/۵
لاستیک و پلاستیک	۳۵/۰	۴۶/۲	۳۰/۹	۴۲/۵	۳۷/۲	۱۱/۸	۱۰/۶	۳۳/۳	۱۵/۵	۱۷/۱	-۰/۱	-۸/۶	۳۰/۵	۳۰/۰	-۶/۴	-۰/۷	-۱۳/۲	۱۹/۱	۶/۳	-۷/۲	-۳/۴	۱/۳	-۵/۸	۱۳/۳	-۲۲/۹	-۳۳/۹	۴/۱	-۱۰/۹	۸/۲	-۸/۰
کاشی و سرامیک	۲/۹	۱۳/۲	۷/۰	۱۲/۱	۸/۴	۲/۶	۲۷/۷	۱۶/۹	۹/۷	۱۲/۴	۱۴/۶	۲۱/۸	۳۲/۷	۱۹/۸	۳۷/۰	۱۳/۳	۳۷/۷	۲۱/۶	۲۴/۱	۲۴/۷	۲۲/۲	۲۴/۸	۸/۵	۵/۸	-۱۲/۰	-۱۱/۲	-۰/۳	۰/۲	-۱۰/۶	-۱۲/۶
سیمان	۰/۱	۱۶/۶	۱۰/۲	۱۱/۴	-۲/۵	۱/۳	۳/۵	۱۵/۹	۲۵/۳	۱۷/۴	۱۸/۲	۲۵/۱	۱۸/۳	-۷/۲	-۱/۸	۱۳/۵	۱۴/۲	-۶/۳	۱/۸	-۱۲/۱	-۱۴/۷	-۶/۳	-۱۰/۵	-۷/۰	-۱۸/۴	-۷/۲	۱۰/۵	-۱۳/۳	-۱۴/۰	-۱۱/۵
سایر کانی غیر فلزی	۱۴/۶	۱۱/۱	۱۰/۷	۹/۶	۱/۴	-۷/۶	۲۳/۳	۱۹/۸	۲۲/۳	۱۳/۷	۱۷/۷	۲۵/۴	۱۷/۰	۱۲/۳	۹/۴	۱۴/۹	۲۱/۶	۳۰/۵	۱۸/۳	۱۰/۹	-۱۰/۲	-۱/۱	-۱۶/۰	-۲/۳	۰/۹	-۳/۷	۷/۳	-۲/۸	-۰/۴	-۲۵/۳
فلزات پایه	۹/۹	-۰/۸	۱۲/۲	۸/۹	-۵/۷	-۹/۲	-۲/۶	-۱۲/۴	۱۴/۰	۱/۵	-۶/۵	۳/۷	۰/۴	-۶/۱	-۱/۵	-۶/۶	۹/۵	۵/۱	-۱۱/۴	-۱/۵	-۲۰/۴	-۱۵/۷	-۹/۲	۰/۴	۱/۵	۲/۹	۱۱/۵	۱۴/۳	۷/۳	۲/۳
محصولات فلزی به‌جز ماشین‌آلات	۴۴/۳	۳۲/۴	۱۵/۱	۱/۹	-۰/۲	-۲۲/۸	-۲۶/۶	۴۶/۸	۳۳/۷	۳۳/۶	۶/۷	-۷/۶	-۱۵/۰	-۱۵/۶	۱۳/۹	۱۲/۴	-۸/۳	-۳۳/۰	۳/۷	-۲۱/۸	-۶/۶	-۶/۴	-۱۳/۶	-۹/۲	-۹/۶	-۲/۶	۲/۷	-۵/۷	۲۸/۱	۴۲/۷
تجهیزات برقی	۳۳/۷	۹/۴	۱۹/۷	۱۶/۰	۲۰/۷	-۱۴/۳	-۱۰/۷	۳/۰	-۲/۵	۰/۳	-۱/۷	-۷/۲	-۸/۸	۲۱/۰	-۰/۵	۹/۰	-۲/۷	-۹/۲	۵/۷	-۱۵/۸	-۱۲/۱	-۹/۳	-۲۷/۹	-۱۶/۴	-۲۲/۲	-۴۵/۶	-۲/۹	-۱۵/۱	۳/۳	۲/۷
ماشین‌آلات و تجهیزات	۳/۵	۱۱/۸	۶/۱	-۱/۰	۳/۰	-۲۱/۰	۱۰/۹	-۴/۶	-۰/۸	۷/۲	۳/۵	۱۴/۱	۳۵/۰	۳۲/۰	۳۸/۹	۲۸/۱	۳۷/۴	۵/۱	۱۰/۵	-۰/۱	۷/۶	-۸/۷	-۱۴/۱	-۷/۷	-۳۰/۴	-۳۶/۹	-۱۷/۰	-۱۹/۶	-۸/۸	-۳۳/۸
خودرو و قطعات	۳۵/۸	۳۳/۰	۲۴/۹	۲۹/۱	۲۶/۸	-۲۴/۳	-۱۷/۶	۴۴/۵	۷۸/۶	۹۵/۳	۳۲/۲	-۲۶/۶	۳/۵	-۲۶/۲	-۲۳/۳	-۳۳/۹	-۵۰/۳	-۴۸/۸	-۴۴/۷	-۵۹/۹	-۶۶/۷	-۶۹/۲	-۶۲/۴	-۴۴/۵	-۴۵/۸	-۴۴/۳	-۳۰/۶	-۳۸/۳	۳۲/۲	۱۳/۰

مأخذ: مؤسسه آموزش و پژوهش در مدیریت و برنامه‌ریزی و محاسبات تحقیق.

شاخص مدیران خرید بخش صنعت^۱ در ۶ ماهه ابتدایی سال ۱۳۹۹ در نمودار ۵ ارائه شده است. همان‌طور که در این نمودار مشاهده می‌شود شاخص کل صنعت به‌جز دو ماه، در سایر ماه‌های سال ۱۳۹۹ بیش از ۵۰ است. همچنین شاخص مقدار تولید نشان می‌دهد در عمده ماه‌های ۶ ماهه اول میزان تولید بخش صنعت بیش از ماه قبل از آن بوده است. با این حال شاخص موجودی مواد اولیه نشان‌دهنده کمتر شدن موجودی مواد اولیه نسبت به ماه قبل از آن در همه ماه‌های نیمه اول سال ۱۳۹۹ است که این موضوع سیگنالی نگران‌کننده در خصوص تأمین مواد اولیه صنعت است. این موضوع می‌تواند به دلیل محدودیت‌های تجاری ناشی از شیوع ویروس کرونا، عدم تخصیص ارز توسط بانک مرکزی و افزایش قابل توجه قیمت مواد اولیه رخ داده باشد.

نمودار ۵. شاخص مدیران خرید (شامخ) بخش صنعت در ۶ ماه ابتدایی سال ۱۳۹۹

مأخذ: اتاق بازرگانی ایران.

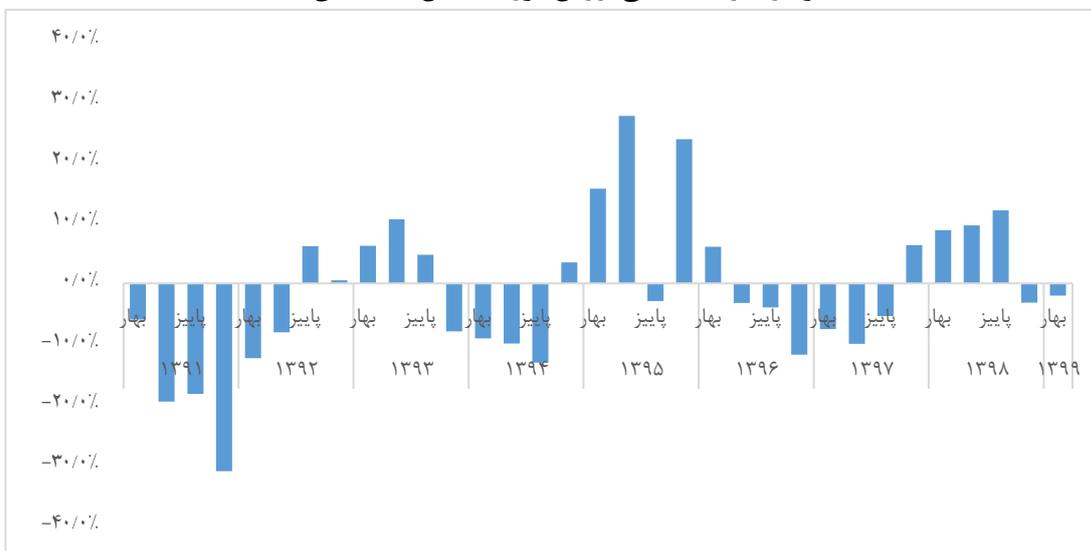
براساس مطالعات انجام شده رشد ارزش افزوده بخش صنعت براساس حساب‌های ملی مرکز آمار ایران و رشد ارزش افزوده این بخش براساس شاخص کمی صنایع بورسی، هم حرکتی قابل توجهی دارند. بر این اساس می‌توان با استفاده از شاخص کمی رشد ارزش افزوده شرکت‌های بورسی، به برآورد رشد ارزش افزوده صنعت پرداخت. براساس عملکرد شاخص مذکور در ۶ ماهه اول سال و برآورد آن در نیمه دوم سال، رشد بخش صنعت در سال ۱۳۹۸ حدود ۶/۴ درصد برآورد می‌شود.

۱. شاخص مدیران خرید (PMI) شاخصی است که برای تحلیل وضعیت صنعت توسط اتاق بازرگانی به صورت ماهانه منتشر می‌شود. در این شاخص، عدد ۵۰ نشان‌دهنده عدم تغییر نسبت به ماه قبل، بالای ۵۰ نشانه بهبود وضعیت نسبت به ماه قبل و زیر ۵۰ به معنای بدتر شدن وضعیت نسبت به ماه قبل است.

۵. بخش ساختمان

نمودار ۶ وضعیت رشد بخش ساختمان از سال ۱۳۹۰ را به صورت فصلی نشان می‌دهد. رکود این بخش در عمده فصل‌های پس از سال ۱۳۹۰ کاملاً ملموس است. این موضوع در واقع روی دیگر کاهش سرمایه‌گذاری شامل سرمایه‌گذاری عمومی و خصوصی در سال‌های اخیر است. آمار بانک مرکزی رشد ۳/۹ درصدی و آمار مرکز آمار ایران رشد ۲- درصدی این بخش را در سه‌ماهه نخست سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد.

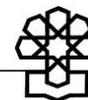
نمودار ۶. رشد فصلی ارزش افزوده بخش ساختمان

مأخذ: حساب‌های ملی فصلی مرکز آمار ایران.

شواهد موجود از پروانه‌های ساختمانی صادره در نیمه دوم سال ۱۳۹۸ و برخی شاخص‌های مرتبط با تولید و فروش نهاده‌ها و مصالح ساختمانی در نیمه اول سال ۱۳۹۹ نشان‌دهنده رشد منفی و نسبتاً قابل توجه سرمایه‌گذاری در بخش ساختمان است.

به نظر می‌رسد بخش اعظم این رشد منفی مربوط به بخش ساختمان‌های مسکونی باشد. آمار رشد پروانه‌های ساختمانی (جدول ۳) این موضوع را تأیید می‌کند. با این حال عملکرد بودجه عمرانی در ۶ ماهه اول سال نشان می‌دهد که احتمالاً رشد سرمایه‌گذاری در ساختمان‌های غیرمسکونی دولتی در این دوره مثبت بوده است. مخارج عمرانی دولت نسبت به سال گذشته به صورت اسمی نزدیک ۴۰ درصد افزایش داشته است. با در نظر گرفتن تورم، رشد مثبت سرمایه‌گذاری دولت چندان قابل توجه نخواهد بود. درباره سرمایه‌گذاری در ساختمان‌های غیرمسکونی غیردولتی آماری در دسترس نیست.

جدول ۳. رشد تعداد و سطح زیربنای پروانه‌های ساختمان‌های مسکونی

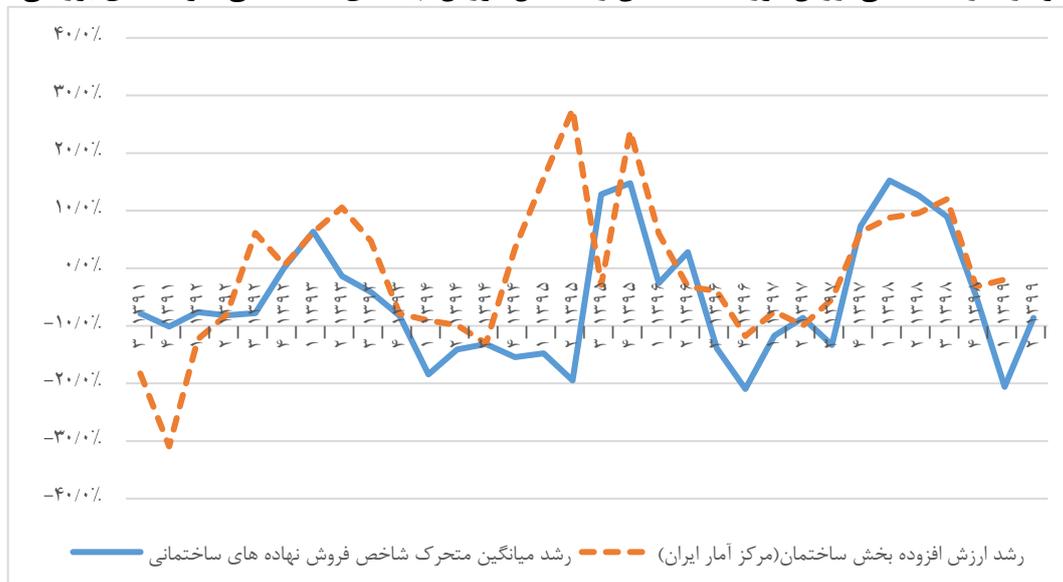
زمستان ۱۳۹۸	زمستان ۱۳۹۷	زمستان ۱۳۹۶	زمستان ۱۳۹۵		
۳۹۸۲۰	۴۶۶۷۳	۳۸۲۴۶	۳۷۱۷۱	تعداد	تعداد پروانه‌های ساختمانی صادره واحدهای مسکونی
٪-۱۴/۷	٪۲۲	٪۲/۹	--	رشد (درصد)	
۱۹۵۶۴	۲۱۷۴۳	۱۷۵۹۳	۱۹۸۴۸.۶	زیربنا (هزار متر مربع)	سطح زیربنای پروانه‌های ساختمانی صادر واحدهای مسکونی
٪-۱۰	٪۲۳/۶	٪-۱۱/۴	--	رشد (درصد)	

مأخذ: مرکز آمار ایران.

نمودار ۷ تغییرات رشد ارزش افزوده فصلی مرکز آمار ایران و همچنین رشد ارزش افزوده براساس شاخص فروش نهاده‌های ساختمانی شرکت‌های بورسی را نشان می‌دهد. هم‌حرکتی این دو متغیر نشان می‌دهد که فروش نهاده‌های ساختمانی یک شاخص پیش‌نگر نسبتاً مناسب از ارزش افزوده بخش ساختمان (سرمایه‌گذاری در ساختمان) است. براساس این شاخص رشد بخش ساختمان در سال ۱۳۹۹، ۱۴/۶- برآورد می‌شود.

ذکر این نکته ضروری است که نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد در فصول اخیر همواره شاخص نسبت قیمت یک متر مربع زیربنای واحد مسکونی به هزینه‌های ساخت یک متر مربع زیربنای واحد مسکونی بالاتر از یک بوده و در نتیجه ساخت‌وساز صرفه اقتصادی داشته است. اینکه با وجود صرفه اقتصادی آمار پروانه‌های ساختمانی نشان از رکود این بخش دارد، می‌تواند ناشی از جذابیت سایر دارایی‌ها (طلا، دلار، سهام و ...) و همچنین افزایش شدید نااطمینانی در اقتصاد کشور در نیمه نخست سال ۱۳۹۹ باشد. به نظر می‌رسد در نیمه دوم سال ۱۳۹۹ با توجه به ثبات نسبی انتظارات نسبت به نرخ ارز جذابیت سایر بازارهای دارایی همچون گذشته نباشد. این موضوع می‌تواند به شروعی برای رونق این بخش مبدل شده و رشد برآورد شده در نیمه دوم را تا حدی تعدیل کند.

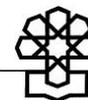
نمودار ۷. رشد فصلی ارزش افزوده ساختمان و شاخص فروش نهادهای ساختمانی شرکت‌های بورسی

مآخذ: حساب‌های ملی فصلی مرکز آمار ایران و مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی.

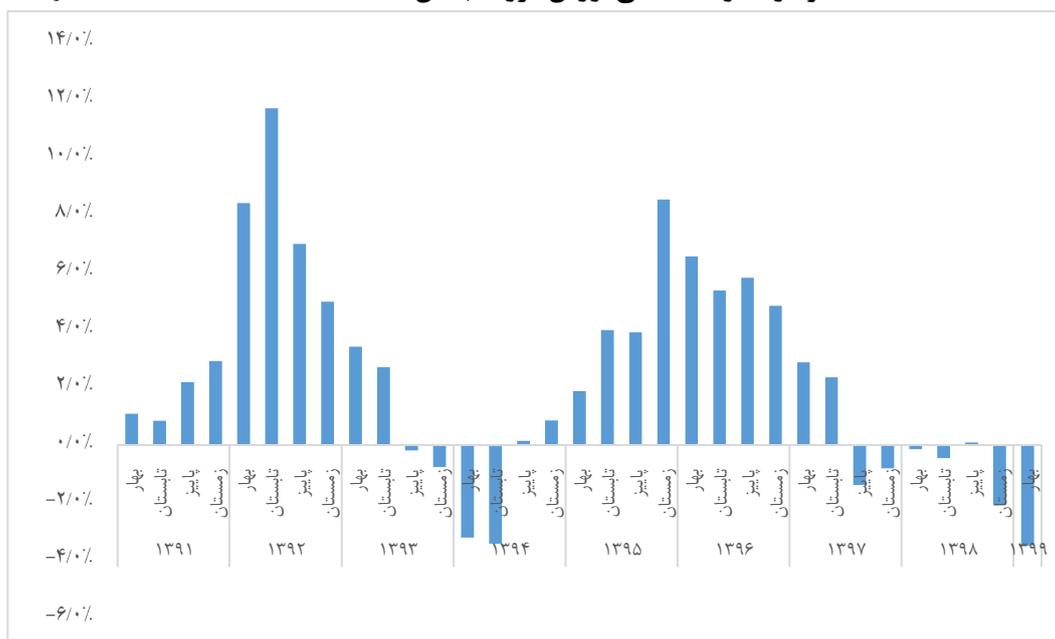
۶. بخش خدمات

نمودار ۸ نشان‌دهنده رشد ارزش افزوده بخش خدمات از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۳۹۹ است. رشد این بخش وابستگی بالایی به رشد سایر بخش‌های اقتصادی دارد. براساس اعلام مرکز آمار ایران رشد این بخش از فصل سوم سال ۱۳۹۷ تا بهار ۱۳۹۹ همواره منفی یا نزدیک به صفر بوده است که عمده‌ترین زیربخش‌های منفی‌کننده رشد این بخش، بخش‌های عمده‌فروشی و خرده‌فروشی و امور عمومی بوده‌اند. دلیل اصلی رشد منفی این بخش را می‌توان کاهش قدرت خرید خانوارها و کاهش مصرف خصوصی و همچنین منفی شدن رشد هزینه‌های جاری دولت (به قیمت ثابت) در اثر کاهش قابل توجه درآمدهای نفتی کشور بیان کرد. با این حال با شیوع ویروس کرونا و اعمال محدودیت‌ها این بخش بسیار بیشتر از سایر بخش‌ها تحت تأثیر قرار گرفت.

نمودار ۸. رشد فصلی ارزش افزوده بخش خدمات

(درصد)

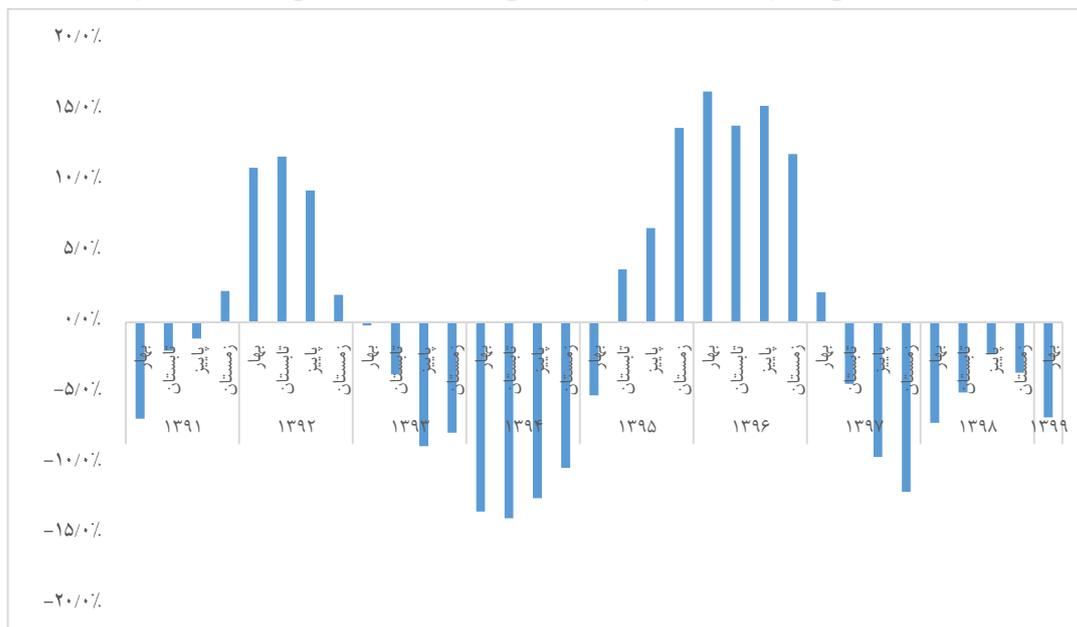
مأخذ: حساب‌های ملی فصلی مرکز آمار ایران.

هرچند با شیوع ویروس کرونا در سال ۱۳۹۹ ارزش افزوده بخش خدمات در فصل بهار کاهش ۳/۵ درصدی داشته است، با این حال به نظر می‌رسد با توجه به شواهد موجود رشد این بخش در ادامه سال مثبت خواهد بود. به‌طور کلی با توجه به ۱. عملکرد بخش‌های صنعت، کشاورزی و معدن و تأثیر آن بر بخش‌های خرده‌فروشی و عمده‌فروشی و مستغلات، ۲. مخارج هزینه‌ای دولت و تأثیر آن بر بخش خدمات عمومی، ۳. شرایط تورمی و تأثیر آن بر ارزش افزوده حقیقی خدمات واسطه‌گری مالی و سایر زیربخش‌های خدمات، رشد این بخش حدود صفر درصد برآورد می‌شود.

۱-۶. خدمات بازرگانی

نمودار ۹ نشان‌دهنده رشد ارزش افزوده خدمات بازرگانی، رستوران و هتلداری طی دوره ۱۳۹۰ تا بهار سال ۱۳۹۹ به صورت فصلی و به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ است. همان‌طور که نمودار نشان می‌دهد، رشد این بخش از فصل تابستان سال ۱۳۹۷ تا بهار ۱۳۹۹ منفی بوده است. هرچند شواهد نشان می‌دهد در فصول منتهی به زمستان سال ۱۳۹۸ رشد منفی این بخش روند نزولی طی کرده با این حال از زمستان ۱۳۹۸ و با شیوع ویروس کرونا رشد منفی این بخش مجدداً فزاینده شده است. مرکز آمار و بانک مرکزی رشد این بخش را در فصل بهار سال ۱۳۹۹ به ترتیب ۶/۷- و ۴- اعلام کرده‌اند.

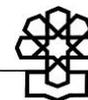
نمودار ۹. رشد فصلی ارزش افزوده بخش عمده‌فروشی، فعالیتهای خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا

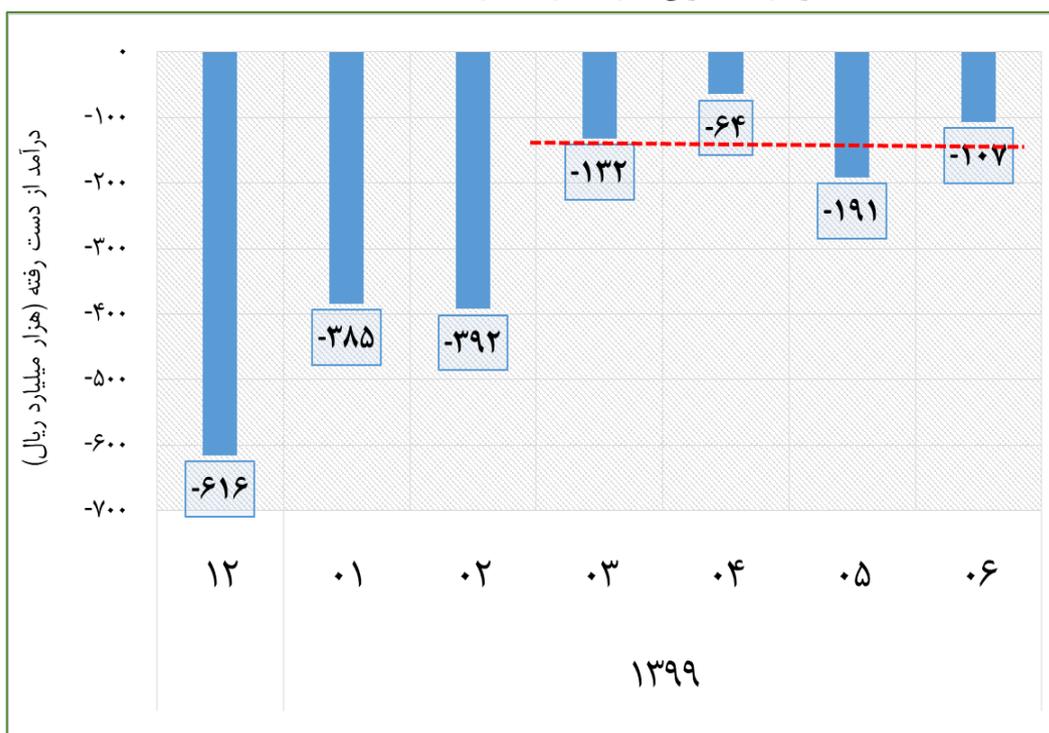
مأخذ: همان.

نمودار ۱۰ میزان درآمد از دست رفته اصناف کشور^۱ (۲۸۱ صنف) به تفکیک ماه را نشان می‌دهد. همان‌طور که در این نمودار مشاهده می‌شود با سپری شدن ماه‌های ابتدایی شیوع ویروس کرونا، کاهش درآمد اصناف به میزان چشمگیری کاهش یافته است. در واقع در حالی که درآمد از دست‌رفته اصناف در اسفند ۱۳۹۸ حدود ۶۱۶ هزار میلیارد ریال بوده است این درآمد از دست‌رفته در ماه‌های اخیر به حدود ۱۲۰ هزار میلیارد ریال رسیده است.

۱. روش برآورد «میزان آسیب وارده به اصناف»: در گام اول مبلغ تراکنش‌های فروشگاه‌های اینترنتی و اینترنتی برای هریک از اصناف (۲۸۱ صنف)، براساس شاخص قیمت مصرف‌کننده متناظر با هر صنف، به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ تبدیل شده است. در گام دوم، رشد مبلغ حقیقی تراکنش برای هفت ماهه منتهی به شهریور ۱۳۹۹، نسبت به ماه‌های مشابه سال قبل، برای هریک از اصناف محاسبه شده است. در گام سوم، برای اصنافی که رشد منفی در مبلغ حقیقی تراکنش‌ها داشته‌اند، از حاصل ضرب این رشد منفی در ارزش تراکنش آنها به قیمت جاری، میزان آسیب ناشی از کرونا (درآمد از دست‌رفته) برآورد شده است.

نمودار ۱۰. میزان «درآمد از دست‌رفته اصناف» به تفکیک ماه

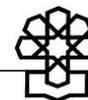
مأخذ: مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی.

همچنین در جدول ۴ رشد ارزش تراکنش‌ها به قیمت ثابت ۱۳۹۵ به تفکیک ۱۴ رسته اصلی آسیب‌دیده از شیوع ویروس کرونا ارائه شده است. همان‌طور که در این جدول مشاهده می‌شود در اسفند ۱۳۹۸ با شیوع ویروس کرونا، ارزش تراکنش‌های عمده رسته‌ها به قیمت ثابت رشد منفی تجربه کرده‌اند. با این حال با عبور از ماه‌های ابتدایی شیوع ویروس از شدت رشد منفی در همه رسته‌ها کاسته شده و حتی برخی رسته‌ها در ماه‌های اخیر رشد مثبت تجربه کرده‌اند.

جدول ۴. رشد ارزش تراکنش به قیمت ثابت ۱۳۹۵ به تفکیک ۱۴ رسته اصلی آسیب‌دیده از شیوع ویروس کرونا

۱۳۹۹						۱۳۹۸	رسته‌های اصلی (چهارده گانه)
۶	۵	۴	۳	۲	۱	۱۲	
-۴۱/۳	-۵۱/۵	-۴۵/۷	-۴۷/۴	-۴۹/۸	-۵۷/۹	-۳۶/۵	حمل و نقل عمومی مسافر برون شهری اعم از هوایی، جاده‌ای، ریلی و دریایی
-۲۹/۹	-۴۴	-۴۱/۶	-۳۷/۹	-۵۵/۴	-۷۲	-۴۷/۴	مراکز، باشگاه‌ها و مجتمع‌های ورزشی و تفریحی
-۲۷/۵	-۳۸/۹	۳۵	-۳۵/۱	-۵۴/۷	-۷۴/۳	-۴۵/۷	دفاتر خدمات مسافرتی، گردشگری و زیارتی
-۹/۴	-۱۸/۸	-۱۰/۶	-۱۱/۸	-۳۸/۴	-۶۹/۳	-۴۰/۷	مراکز مربوط به گردشگری شامل هتل‌ها، هتل آپارتمان‌ها، مجتمع‌های جهانگردی و ...
-۱۳/۷	-۱۶/۶	-۹/۶	-۲۰/۲	-۳۱/۴	-۳۸/۸	-۴۰/۲	حمل و نقل عمومی مسافر درون شهری
-۴/۵	-۳/۴	۹/۵	۱۵/۳	-۶/۴	-۶۱/۲	-۴۱/۲	تولید و توزیع کیف و کفش
-۹/۵	۱۴/۴	۱۰/۴	-۱۴/۱	-۱۸	-۲۵/۱	-۲۲/۷	مراکز مجتمع‌های فرهنگی، آموزشی، هنری و رسانه ای
۴/۳	۷/۲	۱۲	۵	-۱۰/۱	-۴۰/۴	-۲۹	آموزشگاه‌های رانندگی، آرایشگاه‌ها، سالن‌های زیبایی و گرمابه
۲۰/۱	۱۰/۷	۱۸/۱	۲۰/۷	-۰/۵	-۵۸	-۳۸/۳	تولید و توزیع پوشاک
۳۲/۶	۲۲/۹	۲۶/۷	۱۷/۶	-۴/۶	-۶/۶	-۸	موسسات خصوصی، دارای پروانه بهره‌برداری از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۲۴	۱۷/۱	۲۲/۸	۱۵/۷	۴/۹	۷/۶	۵/۷	مراکز تولید و توزیع غذاهای آماده اعم از رستوران‌ها، بوفه‌ها، طبخ‌ها، تالارهای پذیرایی
۳۶/۱	۲۸/۳	۳۲/۴	۲۰/۳	۱۲/۶	۱۴/۵	۵/۱	مراکز توزیع آجیل، خشکبار، فنادی، بستنی و آبمیوه
۳۹/۴	۳۰/۲	۳۵	۲۶/۸	۱۷/۶	۲۰/۷	۱۵/۲	واحد‌های پرورش مرغ گوشتی و مرغ مادر گوشتی، مراکز تولید محصولات گلخانه ای و ...

مأخذ: مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی.

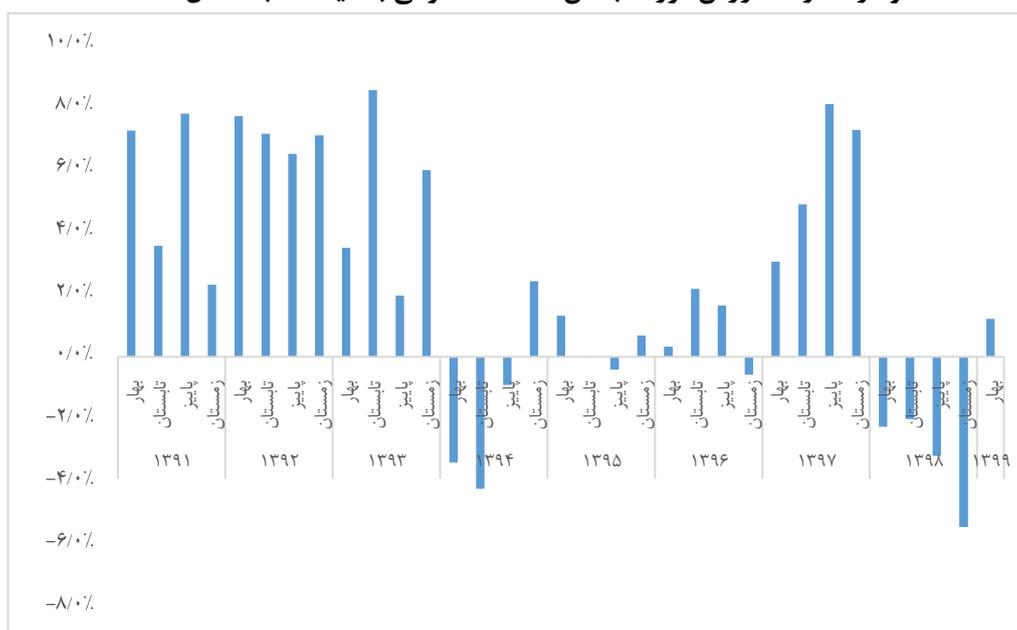

به‌طور کلی، عملکرد بخش بازرگانی به عملکرد بخش‌های صنعت، معدن، کشاورزی و تجارت خارجی بستگی دارد. از آنجا که رشد بخش‌های کشاورزی و صنعت تا پایان سال مثبت برآورد می‌شود، می‌توان به رشد مثبت این بخش در نیمه دوم سال خوشبین بود. براساس برآوردهای فعلی با توجه به عملکرد ۶ ماهه اول اقتصاد و پیش‌بینی عملکرد آن تا پایان سال، رشد بخش خدمات بازرگانی در سال ۱۳۹۹، ۱/۳- درصد برآورد می‌شود.

۲-۶. خدمات عمومی

خدمات عمومی دربرگیرنده مجموعه خدمات شامل امور عمومی، دفاع، امنیت و نظم عمومی، آموزش و پرورش، بهداشت و ... است. بانک مرکزی رشد این بخش را در فصل بهار ۱۳۹۹، منفی ۲/۴ و مرکز آمار ۱/۲ درصد اعلام کرده‌اند!

نمودار ۱۱. رشد ارزش‌افزوده بخش خدمات عمومی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰

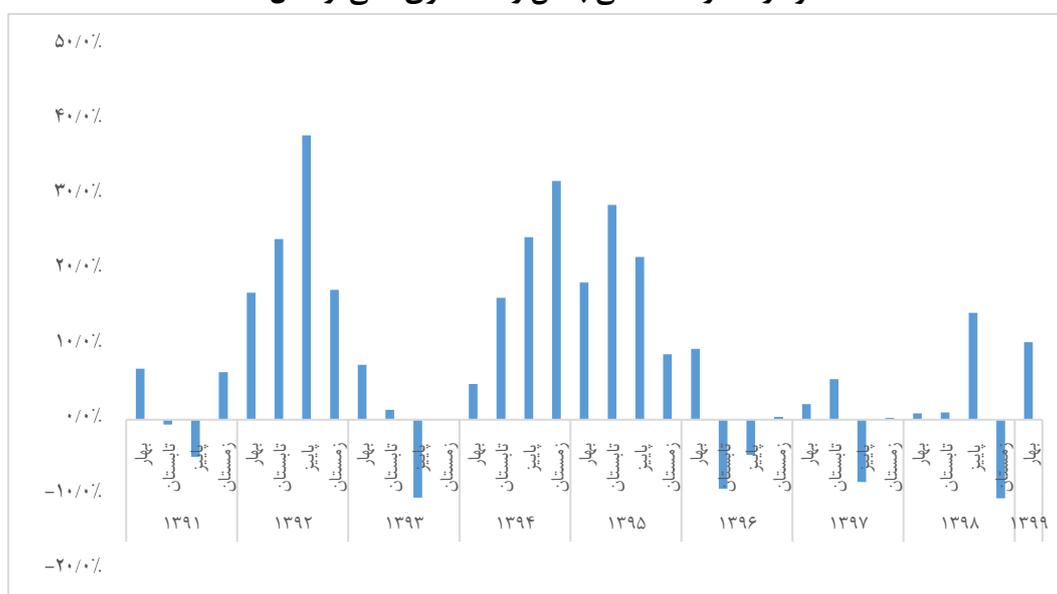
مأخذ: حساب‌های ملی فصلی مرکز آمار ایران.

عملکرد مخارج دولت، نشان می‌دهد که مخارج جاری (هزینه‌ها) دولت در ۶ ماهه اول به‌صورت اسمی حدود ۳۸/۳ درصد رشد داشته است که با در نظر گرفتن تورم طی این دوره به‌معنای رشد مثبت مخارج دولت به‌صورت حقیقی و با قیمت‌های ثابت است. حتی با در نظر گرفتن محدودیت‌های بودجه‌ای نیز انتظار می‌رود این وضعیت تا پایان سال ادامه یافته و در سال ۱۳۹۹ شاهد رشد مثبت بخش خدمات عمومی باشیم. رشد بخش مذکور در سال ۱۳۹۹ حدود ۲/۳ درصد برآورد می‌شود.

۳-۶. خدمات واسطه‌گری مالی

یکی از مشکلات معمول در حساب‌های ملی ایران، اختلاف در روش محاسبه ارزش‌افزوده بخش واسطه‌گری مالی (به‌ویژه بخش بانکی) است. به‌گونه‌ای که معمولاً بین رشدهای اعلامی مرکز آمار ایران و بانک مرکزی برای این بخش اختلاف‌های جدی وجود دارد. به‌طور کلی، ارزش‌افزوده بخش بانکی حاصل دو جزء اصلی کارمزدهای بانک‌ها و مابه‌التفاوت سودهای دریافتی حاصل از اعطای تسهیلات و سودهای پرداختی به سپرده‌ها^۱ است.

نمودار ۱۲. رشد فصلی بخش واسطه‌گری مالی از سال ۱۳۹۰

مأخذ: همان.

همان‌طور که نمودار ۱۳ نشان می‌دهد، از نیمه دوم سال ۱۳۹۷ رشد مانده تسهیلات کمتر از رشد مانده سپرده‌ها بوده است که می‌تواند در نهایت به معنای رشد کمتر دریافت‌ها در قیاس با پرداخت‌های سود بانک‌ها تفسیر شود. البته با توجه به کاهش نرخ سود مؤثر سپرده‌ها (در اثر حذف سود روزشمار سپرده‌ها)، کاهش درآمد ناشی از کارمزد احتسابی بانک‌ها کمتر خواهد بود. از طرف دیگر اگر رشد کارمزد خدمات بانکی متناسب با رشد حجم فعالیت‌های بانک باشد و رشد مجموع سپرده‌ها و تسهیلات را به‌عنوان شاخصی از حجم فعالیت‌های بانک در نظر بگیریم، رشد کارمزد خدمات بانکی هم از نیمه دوم سال ۱۳۹۷ کاهش یافته است. حال اگر تورم نیز در نظر گرفته شود،

۱. ارزش‌افزوده بخش بانکی در واقع دو جزء اصلی دارد. یک جزء آن به شکاف بین سود دریافتی و پرداختی بانک‌ها به تسهیلات و سپرده‌ها مربوط است (کارمزد احتسابی) و جزء دیگر آن ناشی از دریافت کارمزد خدمات بانکی توسط بانک‌هاست. مجموع این دو باید با شاخص قیمت مناسب تعدیل شود تا ارزش‌افزوده این فعالیت به قیمت‌های ثابت به‌دست آید.

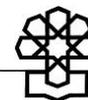
کشاورزی: نتایج بررسی‌ها نشان داد هرچند تخصیص ارز ترجیحی به ذرت، جو و سایر نهاده‌های دامی به سرکوب قیمت این محصولات به همراه گندم به‌عنوان کالای جانشین منجر شده است و انگیزه پایین کاشت این محصولات به‌خصوص گندم به‌دلیل پایین بودن قیمت تضمینی، به کاهش قابل توجه تولید این محصول استراتژیک و برآورد رشد ۲- درصدی غلات در سال ۱۳۹۹ منجر شده است، با این حال با در نظر گرفتن پیش‌بینی‌های وزارت جهاد کشاورزی برای تولید اقلام مختلف محصولات کشاورزی، رشد بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۹ حدود ۲/۱ درصد پیش‌بینی می‌شود.

نفت: به‌رغم رشد ۱۴- درصدی این بخش در سه ماه نخست سال ۱۳۹۹ براساس شواهد آماری از گزارش ماهانه اوپک به‌نظر می‌رسد با تخلیه کامل اثر تحریم‌ها بر این بخش رشد این بخش در ادامه سال ۱۳۹۹ از دامنه منفی خارج شده و رشد کل سال این بخش منفی ۱/۶ درصد پیش‌بینی می‌شود.

صنعت: شاخص مقدار تولید، شاخص مدیران خرید و همچنین شاخص تولید صنایع بورسی نشان می‌دهد در عمده ماه‌های ۶ ماهه اول میزان تولید بخش صنعت دارای رشد بوده است. بر این اساس رشد بخش صنعت در سال ۱۳۹۹ حدود ۶/۴ درصد پیش‌بینی می‌شود. با این حال شاخص موجودی مواد اولیه نشان‌دهنده کمتر شدن موجودی مواد اولیه نسبت به ماه قبل از آن در همه ماه‌های نیمه اول سال ۱۳۹۹ است که این موضوع درخصوص تأمین موارد اولیه صنعت نگران‌کننده است و در صورت جدی شدن می‌تواند رشد پیش‌بینی شده این بخش را مورد تهدید جدی قرار دهد.

ساختمان: شواهد موجود از پروانه‌های ساختمانی صادره در نیمه دوم سال ۱۳۹۸ و برخی شاخص‌های مرتبط با تولید و فروش نهاده‌ها و مصالح ساختمانی در نیمه اول سال ۱۳۹۹ نشان‌دهنده رشد منفی و نسبتاً قابل توجه سرمایه‌گذاری در بخش ساختمان است و بر این اساس رشد این بخش ۱۴/۶- درصد پیش‌بینی می‌شود. با این حال نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد در فصول اخیر، همواره شاخص نسبت قیمت یک متر مربع زیربنای واحد مسکونی به هزینه‌های ساخت یک متر مربع زیربنای واحد مسکونی بالاتر از یک بوده و در نتیجه سرمایه‌گذاری در ساخت‌وساز صرفه اقتصادی داشته است. اینکه با وجود صرفه اقتصادی آمار پروانه‌های ساختمانی نشان از رکود این بخش دارد می‌تواند ناشی از جذابیت سایر دارایی‌ها (طلا، دلار، سهام و ...) و همچنین افزایش شدید نااطمینانی در اقتصاد کشور در نیمه نخست سال ۱۳۹۹ باشد. به‌نظر می‌رسد در نیمه دوم سال ۱۳۹۹ با توجه به ثبات نسبی انتظارات نسبت به نرخ ارز جذابیت سایر بازارهای دارایی همچون گذشته نباشد که این موضوع می‌تواند به شروعی برای رونق این بخش مبدل شده و رشد برآورد شده در نیمه دوم را تا حدی تعدیل کند.

خدمات: نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد به‌رغم تأثیر قابل توجه شیوع ویروس کرونا بر بخش خدمات با این حال با سپری شدن ماه‌های ابتدایی شیوع ویروس کرونا، کاهش درآمد اصناف به میزان قابل توجهی کاهش یافت. ارزش تراکنش‌های اصناف مختلف نیز مؤید این موضوع است. براساس برآوردهای

فعلی با توجه به عملکرد ۶ ماهه اول اقتصاد و پیش‌بینی عملکرد آن تا پایان سال، رشد بخش خدمات در سال ۱۳۹۹ صفر درصد برآورد می‌شود.

رشد اقتصادی: با در نظر گرفتن تحلیل‌های ارائه شده در متن گزارش، برآورد می‌شود پس از تجربه دو سال رشد اقتصادی منفی، رشد اقتصادی در سال ۱۳۹۹ از دامنه رشد منفی خارج شود. این رشد در حدود $0/5$ درصد برای کل سال برآورد می‌شود. همچنین رشد غیرنفتی در سال ۱۳۹۹ حدود $0/8$ درصد برآورد می‌شود. شایان ذکر است صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی رشد اقتصاد ایران در سال ۲۰۲۰ (۱۳۹۹) را به ترتیب $4/5-$ و $5/5-$ درصد برآورد کرده‌اند.

جدول ۵. برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۸ و پیش‌بینی رشد اقتصادی سال ۱۳۹۹ (درصد)

۱۳۹۹	۱۳۹۸	شرح
۲/۱	۲/۸	کشاورزی
-۱/۶	-۳۵	نفت
۸/۶	-۲/۱	معادن
۶/۴	-۱/۸	صنعت
۴/۲	۲/۶	آب، برق و گاز
-۱۴/۶	۶/۲	ساختمان
۰/۰	-۰/۷	خدمات
۰/۵	-۶/۹	تولید ناخالص داخلی
۰/۸	-۰/۵	تولید ناخالص داخلی بدون نفت

مآخذ: بخش‌های قبلی گزارش و محاسبات تحقیق.

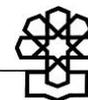
همان‌گونه که بیان شد مهم‌ترین عامل اثرگذار بر اقتصاد در نیمه اول سال ۱۳۹۹ شیوع ویروس کرونا است که اثرگذاری آن بسیار متفاوت با اثر تحریم‌ها بوده است. در واقع در حالی که اعمال تحریم‌ها عمدتاً بر بخش نفت و صنایع بزرگ مثل خودروسازی را متأثر ساخته بود با این حال شیوع ویروس کرونا عمدتاً بر بخش‌های خدماتی و صنایع کوچک اثرگذار است. با توجه به سهم زیاد این بخش‌ها در اشتغال کشور هرچند انتظار نمی‌رود در نتیجه شیوع ویروس کرونا ارزش‌افزوده اقتصاد کاهش شدیدی داشته باشد، با این حال به‌نظر می‌رسد آثار رفاهی آن بسیار قابل توجه خواهد بود.

پیوست. نظام آماری

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران پس از نزدیک به دو سال سکوت آماری در بهار ۱۳۹۹ حساب‌های ملی را منتشر کرد. متأسفانه عدم التزام به تقویم انتشار حساب‌های ملی از طرف هر دو نهاد آماری مسبوق به سابقه است. عدم انتشار حساب‌های ملی در سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱ توسط بانک مرکزی و مرکز آمار، سال ۱۳۹۳ توسط مرکز آمار و سال ۱۳۹۴ توسط بانک مرکزی، تنها نمونه‌ای از این عدم رعایت تقویم انتشار حساب‌های ملی می‌باشد.

براساس نظرسنجی مرکز پژوهش‌های مجلس تنها ۱۷/۱ درصد کاربران نظام آماری معتقدند که آمارهای ایران به‌هنگام منتشر می‌شود و فقط ۱۲/۸ درصد معتقدند که سازمان‌های آماری تقویم آماری خود را رعایت می‌کنند. به‌نظر می‌رسد مهم‌ترین دلیل این موضوع نبود ضمانت اجرایی برای رعایت تقویم انتشار نهادهای آماری است که برای آن به‌طور جدی بایستی چاره‌اندیشی شود.

از سوی دیگر تعارض میان آمارهای رشد اعلام شده توسط این دو نهاد آماری، مسئله مهم نظام آماری کشور است. رشد اقتصادی اعلام شده توسط دو نهاد آماری کشور به تفکیک بخش‌های اقتصادی در جدول ذیل آورده شده است. مهم‌ترین نکته در خصوص این جدول آن است که اگر عنوان بانک مرکزی و مرکز آمار از سطر اول این جدول حذف شود احتمالاً هر بیننده حدس خواهد زد این دو ستون عملکرد رشد اقتصادی برای دو کشور و یا برای دو دوره زمانی متفاوت است. به‌عنوان مثال درحالی‌که مرکز آمار رشد بخش کشاورزی را در سه‌ماهه نخست سال ۱۳۹۹ نزدیک به صفر برآورد کرده است بانک مرکزی رشد این بخش را حدود ۳/۷ درصد اعلام کرده است. این موضوع حتی برای برخی بخش‌ها بسیار بغرنج‌تر به‌نظر می‌رسد. درحالی‌که بانک مرکزی رشد بخش صنعت و ساختمان را در فصل اول سال ۱۳۹۹ مثبت اعلام کرده از نظر مرکز آمار ایران رشد این دو بخش منفی بوده است. این نحوه انتشار آمار حساب‌های ملی به نوعی موجب سردرگمی تحلیلگران، تصمیم‌گیران و سیاستگذاران شده است و برای رفع این موضوع به‌نظر می‌رسد هرچه زودتر بایستی اصلاح نظام آماری کشور در دستور کار دولت و مجلس قرار گیرد.

جدول (۱- پیوست). رشد اقتصادی کشور به تفکیک اجزا در بهار ۱۳۹۹

مرکز آمار ایران	بانک مرکزی	
۰/۱	۳/۷	کشاورزی
-۱۴/۳	-۱۶	نفت
-۰/۴	۱/۳	صنعت
۴/۹	۳/۸	آب، برق و گاز
-۲	۳/۹	ساختمان
-۳/۵	-۱/۶	خدمات
-۶/۷	-۴	بازرگانی، رستوران و هتلداری
-۳	-۲/۸	حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات
۱۰/۳	۱۱/۶	خدمات مؤسسات پولی و مالی
-۶/۱	۰/۱	خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی
۱/۲	-۲/۴	خدمات عمومی
-۶۳	-۱۷/۲	خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی
-۳/۵	-۲/۸	رشد اقتصادی
-۱/۷	-۰/۶	رشد اقتصادی بدون نفت

منابع و مأخذ

۱. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد ۶ ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۸، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۶۷۹۵.
۲. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد ۶ ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۷، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۶۲۷۸.
۳. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۶ و پیش‌بینی سال ۱۳۹۷، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۶۰۱۸.
۴. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد ۹ ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۶، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۸۰۰.
۵. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد ۶ ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۶، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۷۷۵.
۶. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد سه‌ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۵، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۰۰۱.
۷. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد ۶ ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۵، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۲۶۹.
۸. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد ۹ ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۵، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۳۳۲.
۹. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران؛ عملکرد سال ۱۳۹۵ و پیش‌بینی سال ۱۳۹۶، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۱۰. حساب‌های ملی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
۱۱. حساب‌های ملی، مرکز آمار ایران.

۱۲. خلاصه تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
۱۳. گزارش وضعیت بودجه دولت، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
۱۴. گزارش‌های رشد اقتصادی، مرکز آمار ایران.
۱۵. گزارش‌های تحولات بازار مسکن شهر تهران، بانک مرکزی.
۱۶. گزارش‌های وضعیت تجارت خارجی کشور، گمرک جمهوری اسلامی ایران.
۱۷. گزارش عملکرد تولیدات منتخب صنعتی و معدنی، وزارت صنعت، معدن و تجارت.
۱۸. نماگرهای اقتصادی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
۱۹. قانون بودجه سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ کشور.
20. http://www.opec.org/opec_web/en/
21. www.codal.ir
22. Pesenti, Paolo and Tille, Cédric (2000). "The Economics of Currency Crises and Contagion: An Introduction", FRBNY Economic Policy Review, September.

شماره مسلسل: ۱۷۳۰۶

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران ۱۴. عملکرد ۶ ماهه اول و برآورد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۹

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه اقتصاد کلان و مدل‌سازی)

تهیه و تدوین‌کننده: محمدرضا عبداللهی

ناظران علمی: سیدعلی روحانی، موسی شهبازی غیائی

اظهار نظرکننده: میثم خسروی

اظهار نظرکننده خارج از مرکز: ابوالمحسن والی‌زاده

واژه‌های کلیدی:

۱. بخش حقیقی
۲. رشد اقتصادی
۳. کشاورزی
۴. صنعت
۵. خدمات
۶. نفت
۷. ساختمان
۸. اقتصاد ایران
۹. کرونا
۱۰. تحریم

تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۹/۱۹